

Dames en heren,

Op 18 september 1944 werd de Junyo Maru getorpedeerd. Op 18 september 1944 was mijn vader 36 jaar en ik was bijna 8 jaar. De laatste keer dat ik mij herinner mijn vader bewust te hebben gezien moet begin 1942 zijn geweest. Hij marcheerde toen met de stadswacht door Batavia. Waarschijnlijk om het moreel van de burgerij te verhogen en om te demonstreren hoe weerbaar wij waren in het oog van het conflict met Japan. Ik herinner mij deze parade omdat wij langs de kant van de weg stonden en ik naar mijn vader wuifde toen hij langs marcheerde. Ik was zeer teleurgesteld dat hij niet terug wuifde en eigenlijk ook heel boos. Hij zal wel geknipoogd hebben – terug wuiven kon natuurlijk helemaal niet – maar daar had ik toen nog geen oog voor. Pas in augustus 1945 na de capitulatie van Japan hoorden wij in Adek, het laatste kamp waarin mijn jongere broer en ik samen met mijn moeder waren opgesloten, dat mijn vader deze scheepsramp niet had overleefd.

En dan nu 14 september 2013, 69 jaar later.

Mijn vader zou 105 zijn geweest en ik ben nu 76. Je wordt gevraagd iets te zeggen over je persoonlijke betrokkenheid als direct nabestaande en over je eigen familie ervaringen in relatie tot de torpedering van de Junyo Maru.

Dat is geen eenvoudige opgave. Mijn moeder was een heel sterke vrouw die tijdens de Japanse overheersing steeds de indruk probeerde te wekken dat alles gewoon was en dat er absoluut geen reden was om medelijden met jezelf te hebben. Dat is dan ook de algemene indruk die ik aan de oorlog in Nederlands-Indië heb overgehouden. Noch mijn broer, noch ik en ook mijn moeder niet, hebben daarna ooit last gehad van trauma's of depressies. Ik heb het hier natuurlijk over de persoonlijke indrukken van een kind voor zover ik mij die nu nog kan herinneren. Het enige dat ik daaraan zou kunnen toevoegen is dat ik me herinner wel eens honger te hebben gehad maar dat is zeker geen overheersende herinnering. Daarna heb ik natuurlijk ook gehoord en gelezen wat er echt gebeurd is in Nederlands-Indië en hoe wreed de Japanse bezetters konden zijn. Het leek er op dat het Japanse bewind bezig was de bewoners

van de concentratiekampen systematisch uit te hongeren. De algemene voedselsituatie was echter in het hele voormalige Nederlands-Indië belangrijk verslechterd. Ook de bezetters leken daaronder te lijden. Hoe het ook zij men schoot te kort om hier een afdoend antwoord op te vinden. Wij mogen dan ook dankbaar zijn dat de Amerikaanse president Truman, die inmiddels Roosevelt was opgevolgd na diens overlijden, toestemming heeft gegeven om de atoombom te werpen op Hiroshima en Nagasaki. Dit bespoedigde het einde van de oorlog en brak de wil van het Japanse militaire regiem om door te vechten terwijl de oorlog praktisch al door hen was verloren. Truman zal wellicht meer aan het lot van de Amerikaanse mariniers en soldaten hebben gedacht waarvan er nog velen zouden zijn gesneuveld voordat Japan anders definitief was verslagen. Voor ons in de concentratiekampen kwam het einde van de oorlog niet vroeg genoeg. Nog enkele maanden en zeer weinigen zouden het nog hebben kunnen navertellen.

Na de oorlog praatte mijn moeder eigenlijk nauwelijks of niet meer over deze periode. Dat was voor haar een afgesloten boek. Zelf had zij ook het nodige meegemaakt. Vlak na de Japanse bezetting is zij om onbekende redenen gevangen genomen door de Kempetai, de Japanse Gestapo en daar flink onder handen genomen. Aan het einde van de oorlog ontving zij het bericht dat haar echtgenoot en onze vader was omgekomen bij de ondergang van de Junyo Maru. Dat bericht kwam voor haar niet helemaal onverwacht. Toen wij naar ons eerste concentratiekamp gingen, Kramat, is mijn vader in een krijgsgevangenenkamp in Bandung opgesloten waarschijnlijk met meer stadswachters. Af en toe kwamen er zwaar gecensureerde briefkaarten aan maar op eens hielden die in 1944 op.

Op de lijst van slachtoffers van de Junyo Maru stond achter zijn naam dat hij sergeant van het KNIL was. Dat kwam waarschijnlijk door de stadswacht. Zij konden zich na de overgave als militair laten beschouwen, waarvoor men veelal koos, om als krijgsgevangene te worden behandeld in plaats van in de mannen concentratiekampen te worden opgesloten. Hij was echter ambtenaar en werkte op de Secretarie van de Gouverneur Generaal Tjarda van Starkenborgh Stachouwer. Het enige wat ik mij nu wel eens afvraag is of hij de oorlog misschien wel had overleefd als hij in een mannenkamp terecht was gekomen en niet als krijgsgevangene op transport was gesteld om te werk te worden gesteld op de Pakan Baru

spoorweg in Sumatra. Toen het bericht binnenkwam dat mijn vader was omgekomen ben ik niet in tranen uitgebarsten. Daarvoor kende ik hem eigenlijk te weinig en ik had hem al bijna 4 jaar niet meer gezien.

Ik was wel opeens zeer populair bij mijn kampvriendjes. Die wilden allemaal met me spelen, niet om me te troosten maar omdat ik in hun ogen opeens interessant was geworden. Mijn moeder hield zich goed. In onze nabijheid heb ik nooit een traan gezien hoewel die er wel geweest zijn.

Ik was natuurlijk wel verdrietig maar ik had één belangrijk aandenken aan hem. Ons eerste kamp was Kramat en daarna zijn we nog overgeplaatst naar Tjideng, Tangerang en Adek. Bij deze verhuizingen mocht je alleen meenemen wat jezelf kon dragen. Mijn vader had een bronzen beeld van een paard waar hij erg op was gesteld. Het was een huwelijkscadeau van zijn oudste broer. Ik herinner mij dat hij het thuis soms in zijn handen had. Mijn moeder heeft mij toen opgedragen om er voor te zorgen dat dat beeld meeging bij elke verhuizing. Je vader zal heel blij zijn als hij dat beeld na de bevrijding terugziet. Dat heeft niet zo mogen zijn maar toen we terug waren in Nederland met het beeld heeft zij het aan mij gegeven. Het heeft altijd op mijn bureau of werktafel gestaan en het is altijd een herinnering aan mijn vader gebleven hoe vaag deze herinneringen ook mogen zijn. Toen ik bezig was deze toespraak voor te bereiden heb ik er vaak naar gekeken.

Dank u voor uw aandacht.